

В.Л.ФІЛІПОВ (кандидат педагогічних наук, професор, ректор)
Луганська державна академія культури і мистецтв, Луганськ, Україна
lgiki_nauka@mail.ru

ДЕКОНСТРУКЦІЯ КУЛЬТУРИ У ФІЛОСОФЕМАХ ДЕРРІДИ

*У статті автор досліджує основні концептуальні положення представника філософії постмодернізму Ж. Дерріда, згідно якої філософія є квінтесенцією культури та характерною ознакою якої стає універсальність. Ж. Дерріда привносить у філософію постмодерну цілком новий принцип, що в авторському варіанті має назву «деконструкція». Філософ пропонує принцип деконструкції відносно не тільки філософії, а й культури. Далі автором простежує, як на основі центральних понять *differanse* та *gramma*, філософ доходить до нового розуміння культури. За поглядами Ж. Дерріди філософія майже розчинюється у філософемах, які більш вільні, близьки есеїстичному розмірковуванню, у якому цілком допустимі метафори, асоціації, алюзії та все те, що творить живу тканину культури. Таким чином, концепція Ж. Дерріди – новий стиль філософії та культури.*

Ключові слова: філософема, культура, постмодерн, деконструкція культури, *differanse*, *gramma*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями

На лекції, прочитаній у МДУ в 1990-му році, з прикметною назвою «Національність і філософський націоналізм» один із засновників постструктуралізму й центральних авторів філософії постмодерну, Жак Дерріда, сказав зокрема наступне: «Самовизначення, самоототожнення нації завжди має форму філософії, яка від того, що вона краще представлена тією або тією нацією, тим не менш, має те або те відношення до універсальності філософського середовища. Ця філософія, як структура національності, не обов'язково має форму або представлений обрис системи, сформульований професійними філософами у філософських закладах. Вона може нагадати про себе, як філософія спонтанна, філософія невиражена, але яка утворює дуже помітну конститутивну рису неемпіричного ставлення до світу, і ніби вид, род універсального дискурсу, який «втілений», репрезентований, локалізований, але не обмежений частковістю окремої нації» [3, с. 136 – 137].

У цій цитаті вельми прикметне поєднання цілого вузла фундаментальних проблем, які мають відношення не просто й не стільки до філософії, скільки до стану культури кінця 20-го століття. І не просто культури кінця 20-го століття, але своєрідного кінця епохи, одним з діагностів якого і є Ж. Дерріда.

Мета статті – відповідно до філософського принципу «деконструкції» Ж. Дерріди розглянути формування нового змісту культури на основі філософем.

Обговорення проблеми

За твердженням Ж. Дерріди, філософія є квінтесенція культури і як така квінтесенція вона, філософія, універсальна. У глобальному світі дійсно зростає обмін національними філософемами й концептами, спілкування філософської спільноти стає вкрай прозорим, вельми ефективним і звідси ясно, що в окремішності філософія французька, німецька, американська, так або так, володіють підвищеною проникливістю. Однак, і це друге, – філософія завжди національна, адже, як говорить Дерріда, окрім філософії професійних філософів, є філософія народу, його «дух», його «земля», або «грунт», його «ядро» [3]. І ось тут не випадково, що у згаданій лекції Дерріда якраз і говорить про те, що філософія кінця 20-го століття знову гостро піднімає проблему національного, іноді настільки гостро, що сама філософія, по суті, стає носієм не просто національного духу або ґрунту, вона стає носієм націоналізму. Трохи нижче ми прокоментуємо цю позицію Дерріди, тим більше що він сам звертається до одного вельми відомого твору Фіхте – «Промови до німецької нації».

Необхідно відмітити, що за думкою Ж. Дерріди, філософія завжди походить з мови. Але й мова походить з філософії. І звідси, виникає особливе явище – філософська ідіома, власне кажучи, те, що утворює межі неперекладності з однієї філософської системи у філософську систему, сформовану іншою мовою. «Я буду розуміти ідіому, – пише Дерріда в сенсі особливості, власної характеристики, унікальної риси, у принципі незрівнянної та невідчужуваної», і далі: «ця національна ідіома може бути прив'язана через говорючих про неї до мови, а може бути і не прив'язана до мови...» [3, с. 128 – 129].

Тут цілком доречно згадати Dasein Хайдеггера, який абсолютно відчутний німецькою мовою, але викликає багаторазово відомі муки перекладачів, які повинні донести глибинний смисл цього хайдеггерівського неологізму-категорії, скажімо, російською мовою. Хайдеггер дійсно творить філософію мови. І сам принцип філософії мови, як самостійної філософської дисципліни, універсальний, але справа-то полягає в тому, що це в першу чергу філософія німецької мови. Чи володіє вона здатністю бути «пересаженою» у своїй незайманості та цілісності на ґрунт іншої великої мови – неважливо, російської, французької або англійської – питання дуже глибоке і, очевидно, створення подібної філософії мови ще тільки попереду і у вельми віддаленій і, головне, непростій перспективі. Повернемося, однак, до лекції Дерріди «Національність і філософський націоналізм», оскільки вона найбільш точно характеризує стан філософії не тільки в 1990-му році, але й на сучасному етапі, незважаючи на майже чверть віку, що минула. Дерріда пише: «Саме тоді, коли те, що набуває форми обміну, зустрічі, так званого філософського спілкування, посилюється, піддає національну самототожність усім можливим впливам, щепленням, викривленням, гібридизації і т. д., саме тоді національна самосвідомість, пошуки самототожності, самовизначення, національного самоствердження виявляються більшою мірою, навіть, може бути, ведуть до жорсткості, до

націоналістичних судорожних жестів» [3, с. 131).

Таким чином, коли Дерріда говорить про націоналізм філософії і про дивний парадокс, який виникає між регіональною філософією і філософією універсальною, він по суті справи апелює до стану самої культури, яка вже до 90-го року, безсумнівно, була глобалізованою, але яка вже тоді, і Дерріда як чудовий діагност доби передбачає це, відчувала на собі деяку тенденцію, деяку силу регіональної відособленістю. Це можна називати регіональною відособленістю, але це можна називати і спробою культури зберегти деяку самототожність, самоідентичність та не розплескати в безмежно проникливому й прозорому світі свою самість. Коли Дерріда звертається до Фіхте і його знаменитих «Промов до німецької нації», то ж і Фіхте, власне кажучи, вельми пафосно звертаючись до співвітчизників, мав на увазі те, що німецька філософія є носій духу свободи, саме духовної свободи, і що той німець, хто володіє цією свободою. При цьому етнічний німець, який не володіє духом свободи, згідно з Фіхте, німцем не є. А дехто, хто не етнічний німець, але володіє цим духом свободи, є німцем за покликанням [7]. Треба зазначити, що це, взагалі-то цілком прийнятна позиція Фіхте, висловлена ним ще тоді, коли пантеон великих німецьких філософів-класиків знаходився у стані розквіту, мало вельми сумне продовження, оскільки в кінці прусська монархія, не сказати б – пруськість, зводиться до історії філософії Гегеля. Так, у Ніцше «надлюдина», безсумнівно, належить до німецького етносу, незважаючи на весь свій всесвітній масштаб і практично безмежну внутрішню, та й зовнішню, свободу. І навіть найвидатніший мислитель 20-го століття – Хайдеггер – знову ж повертається до теми «грунту» і цей «грунт» знову ж німецький, адже тільки з німецької мови, з німецької поезії і такого улюбленого Хайдеггером Гельдерліна виникає істинність буття, яку Хайдеггер намагається відродити у своїй фундаментальній онтології [8].

З одного боку, німецька філософія завжди була дійсно філософією духу, але, з іншого боку, ми прекрасно знаємо зворотній бік цієї самої філософії духу, яка навіть Хайдеггера не врятувала від вельми дивного й страшного зіткнення з Третім Рейхом. Але це побіжне зауваження. Дерріда, як чудовий барометр, вловлює найскладніший і парадоксальний стан культури кінця століття. Глобалізація настає. Але самість намагається зберегти й відстояти себе. Зазначимо, що Дерріда відмінно розуміє це, оскільки не він один, а й багато його сучасників, які відносяться до розряду найвидатніших представників постмодерну – і Ліотар [6], і Делез [2], і багато інших, добре відчують, що культура йде на розрив. І ось цей трагічний, практично вже некерований, стан культури кінця 20-го віку, змушує згаданих авторів, і не тільки їх, якимось чином відійти від традиційного існування філософії, відійти від тієї методології, яка здавалась непорушною протягом двох з половиною тисячоліть і знайти дещо таке, що дозволить піднятися над розривом, що дозволить в цілком іншій ситуації, у деякому іншому парінні думки подолати розрив самої культури. І вже в цьому прагненні, у інтенції по-іншому, але подолати розрив, полягає одна з Філіппов В.Л., 2014

найбільш класичних рис постмодерну, діагностуючого добу зовсім не з метою цю добу вилікувати, а просто з метою вийти в інший вимір.

Зазначимо, що вже згаданий Дерріда привносить у філософію постмодерну цілком новий принцип. У авторському варіанті він має назву «деконструкція» і тут у самому вже терміні можна дуже легко побачити причини його появи, не кажучи вже про сам принцип, який стоїть за даним терміном. Ясно, що Дерріда, який дуже уважно все своє життя читав філософські джерела, але читав їх не так, як прийнято, а читав з власних деконструктивних позицій, є, до певної міри, одночасно і послідовником Хайдеггера, і його опонентом, при чому одним з найбільш різких. Власне кажучи, філософія постмодерну має підґрунтя в хайдеггерівській деструкції. Це центральне поняття самого Хайдеггера і ми можемо з упевненістю говорити про те, що філософія постмодерну проходить шлях від деструкції Хайдеггера до деконструкції Дерріди. Це факт, однак, уточнимо хоча б коротко, що має на увазі Хайдеггер під деструкцією.

Деструкція Хайдеггера – це його центральний проект з деструкції власне метафізики, у якій суще, на думку Хайдеггера, заслонило собою буття. Власне кажучи, прагнення Хайдеггера й те, що вся його творчість підкорена цьому прагненню відродити онтологію, притаманну ще античності, і згодом вже в пізніх школах античності втрачене, це і є деструкція. «...потрібне розхитування закостенілої традиції й відшарування нарощених нею утаєнь. Це завдання ми розуміємо як таку, що проводиться за червоною ниткою буттєвого питання, деструкцію успадкованого складу античної онтології до початкового досвіду, у якому були видобуті перші і з тих пір провідні визначення буття» [8, с. 22]. Зруйнувати непорушність категорій істини, суб'єкта, об'єкта, суб'єкт-об'єктного зв'язку, пізнання і так далі, і так далі – ось прагнення Хайдеггера. Один з відоміших вітчизняних дослідників і, до речі, основний перекладач Хайдеггера, В. Бибихін, говорить про те, що деструкція Хайдеггера була сирію й дикою, він зминав метафізику з надр, власне, буття, вириваючи деякі первозданні пласти. Це, звичайно, метафора, але метафора дуже точна відносно деструктивного проекту Хайдеггера.

Однак Дерріда йде далі, і він значно більш рафінований, ніж його вчитель і, одночасно, строгий опонент. У Дерріди відбувається, власне, особлива ситуація, він пропонує принцип деконструкції не тільки відносно філософських систем, але й відносно культури як такої. Що мається на увазі, коли мова йде вже про проект Дерріди, про, власне, деконструкцію? Центральний термін Дерріди, яким пояснюється механізм деконструкції, – це знамените *differanse*, вже не менш знамените, ніж хайдеггерівське *dasein*, і що увійшло у філософський лексикон сучасності цілком повноправно. *Differanse* – це неологізм Дерріди, який походить з *differense* (розрізнення) і *diffraanse* (відсунення, відсіювання), «...*differanse* відсилає до руху (активного й пасивного), який полягає у відтягненні, через відстрочування, переадресування, пролонгацію, відправку, обхід, зволікання, відкладання у запас. ...рух відтягування, оскільки воно виробляє розбіжності, оскільки

воно роз-різняє, виявляється спільним коренем усіх концептуальних опозицій» [4, с. 16 – 17]. І ось цей дуальний термін, по суті, є ключ до розуміння деконструкції в Дерріди. «Деконструювати» філософію для Дерріди – це значить «продумати структуровану генеалогію її концептів найпослідовнішим чином, але в той же час дивлячись від деякого іззовні, для неї невстановлюваного» ([4, с. 14 – 15]).

Дерріда підкреслює в багатьох своїх книгах ту обставину, що філософія протягом століть завжди мала центральну категорію. Це міг бути дух, це могла бути матерія, це міг бути логос і так далі, і так далі і ця центральна категорія була свого роду, по-перше, системотвірним началом, а, по-друге, логічним центром. От проти цього логоцентризму, за висловом Дерріди, він і виступає за допомогою своєї деконструкції й за допомогою ключа до неї, а саме — *differanse*. Він прямо стверджує, що: «...ставиться навіть взагалі під питання всяке відшукування первинного, абсолютного начала, джерела» [4, с. 22]. Логоцентризм, на погляд Дерріди, є ні що інше як спроба перетворити культуру на систему, коли деяке логічне начало пропонує культурі якою вона повинна бути. І тим самим культура набуває не просто рис схеми, не просто контури деякого схематичного і структурного утворення, вона, на думку Дерріди, набуває рамок, які сковують її. Але справа не тільки в тому, що ці рамки сковують культуру, справа в тому, що реципієнти, які перебувають у культурі, змушені проявляти себе і сприймати культуру саме за приписаними кимось і навіщою законами.

Перше завдання Дерріди у випадку деконструкції – усунути цю жорстку структурну системність відносно культури й витягти на поверхню первозданне слово. Однак слово Дерріда теж розуміє цілком по-своєму. Так звана *gramma* – ще один з центральних термінів Дерріди. І це досить прикметний термін. Справа полягає в тому, що в усі часи центром культури було усне слово, власне кажучи – голос, і його носій через цей самий голос завжди проявляв себе як дух. Дерріда говорить про письмо, він говорить про статус письма в культурі, от звідки *gramma*, що позначає саме не просто слово, а писемне слово. Ясно, що культура як деяка спільність писемних слів, по-перше, повністю текстуальна, а, по-друге, текстуальна безкінечно. «... жоден елемент не може функціонувати як знак, не відсилаючи до якогось іншого елемента, який, у свою чергу, не залишається просто присутнім. Це зчеплення, ця тканина є текст, який продукується лише в порядку трансформації якогось іншого тексту» [5, с. 34].

І саме через письмо Дерріда й пропонує скинути жорсткі рамки логоцентризму, адже письмо говорить саме за себе, не потребує законодавства чи то влади, чи то тотального авторитету, воно цілком не вимагає суб'єкт-об'єктного зв'язку хоча б тому, що воно саме, це саме слово, це саме *gramma* і ціла наука граматиологія, яка походить звідси, говорять самі за себе, ні до кого не апелюючи, одночасно апелюючи до всіх. Причому, хто ці всі – в даному разі ні кого не цікавить. «Ніщо, ні в елементах, ні в системі, ніде, ніколи не виступає просто присутнім або

відсутнім. Усюди, поспіль мають місце тільки розрізнення й сліди слідів. Грама виявляється найбільш загальним концептом семіології, – яка стає також граматологією, – і вона придатна не тільки для області письма у вузькому і класичному сенсі, але й для області лінгвістики» [5, с. 34].

Ось у культурі, згідно з Деррідою, віднині владарює розрізнення, тобто власне *differense* у своєму першому значенні. Це зовсім не означає, згідно з даним філософом, вседозволеність відносно тексту, але це означає значно більш складну ситуацію вседозволеності самого тексту. Це означає, що вседозволеність власне тексту породжує другий текст і зіткнення з ним створює третій, і так – до безкінечності. Тут виникає деяка асоціація з концепцією культурного удару в Лотмана. Однак Лотман має на увазі дещо інше. У нього – культури, зіштовхуючись, породжують деякий новий стан, але це не означає, згідно з Лотманом, що так може тривати до безкінечності.

Дерріда в даному випадку окреслює значно більш широкий простір, тому що самопородження текстів, які провокують та продукують один одного, виникає в нього як основний принцип буття культури. Більше того, принцип, який фактично є відносно культури самодостатнім, і тим самим ніхто ніколи не здатний встановити деякий єдиний смисл, який властивий тому або тому тексту. Ні, саме безкінечні взаємопороджуваність і взаємозіткнення текстів викликають не менш потужні смислові потенції. Смисл неможливо встановити, можна тільки розрізнявати деякі стани смислів, які ніколи не зводяться до інваріанта, які перетікають один в одного. Це, по суті кажучи, нагадує деякий пульсуючий океан у знаменитому лемнівському «Солярисі», що безкінечно породжує й змиває власні образи та творіння.

Можливо, у цьому сенсі Дерріда і правий, адже межу культури дійсно ніхто встановити не може. І коли ми говоримо, і до Дерріди говорили також, що культура володіє могутнім потенціалом саморуху, очевидно, мається на увазі приблизно такий же образ.

Однак Дерріда примудряється зробити те, що до нього не робить ніхто. Він примудряється в цьому пульсуючому океані текстів, які взаємопереходять і замінюють один одного, часом до невпізнаності, знаходити точки, де можна зачепитися за деяке значення. Тобто, іншими словами, так же парадоксально, як у випадку універсальності й націоналізму філософії, у Дерріди виникає ситуація, коли жива безкінечність все ж має точки раціональності. Інша справа, що ці точки раціональності в будь-який момент можуть перейти у своє інше і бути розмитими.

Але якщо йти за подібним розмірковуванням, то тоді власне у філософії не може бути системи. І системна філософія практично розчиняється у філософемі. Тут теж є розрізнення, користуючись термінологією Дерріди, і ми зобов'язані встановити це розпізнавання, скоріше ніж розрізнення. Коли ми говоримо філософська система, ми завжди маємо на увазі деяку жорстку побудову, у якій «відповідно» є основним сполучним словом і в якій одне положення з необхідністю походить з іншого, у результаті чого ми отримуємо більшою або меншою

мірою замкнену конструкцію, яка, власне кажучи, містить деяку авторську думку про світ, буття людини і так далі, і так далі. Коли ми говоримо філософема, ми тим самим передбачаємо значно більш вільне, близьке й есеїстичному розмірковування, у якому цілком допустимі метафори, асоціації, алюзії та все те, що творить живу тканину культури, зовсім не обов'язково зводячись до філософської термінології. Ось до подібної філософема тяжіє постмодерн цілком у дусі тієї ситуації культури, у якій він опиняється і яку він сам же продукує та провокує. Оскільки філософема передбачає велику можливість інтерпретації, вона, на відміну від філософської системи, є інтерпретаційне поле і в цьому інтерпретаційному полі можливі зіткнення будь-яких точок зору, і жодна з цих точок зору не претендує на надмірну легітимність.

Тут цілком доречно згадати знамениту працю Ліотара «Стан постмодерну», де він розмірковує з цих же позицій, говорячи про те, що філософія як єдина методологія втрачає легітимність. І робить вона це саме і перш за все тому, що філософія, яка породжує наративи та метанаративи, природно, підсвідомо чи свідомо, продукує саме ті позиції, які до вподоби владі і які шляхом масових комунікацій насаджуються в суспільну або масову свідомість. Чи має відпочатково, за правом ніби інтелектуального первородства, філософія таке право? Ні, не має. На думку Ліотара, вона повинна добровільно відмовитись від своїх претензій подібного роду та визнати власну нелегітимність. «... немає універсальної метамови, проект «система-суб'єкт» провалився, а проект звільнення нічого не може зробити з наукою; ми занурилися у позитивізм тієї чи тієї окремої області пізнання, вчені стали науковими співробітниками, завдання дослідження, що розмножились, стали завданнями, що вирішуються частинами, і ніхто не володіє цілим, а спекулятивна або гуманістична філософія, зі свого боку, змушена анулювати свої функції з легітимації, чим, власне, і пояснюється криза, яка переживається нею там, де вона все ще прагне їх здійснити» [6, с. 99].

Іншими словами, філософія повинна від строгої системності перейти до філософема, адже філософема, з точки зору влади, зовсім не легітимна. Філософема вільна за визначенням, і по суті справи тим самим філософія звільняється і від єдиної методології. Чи можлива методологія в разі відмови від системи й переходу до вільних філософем? Звичайно, ні. Однак у той же час методологія заперечення теж є методологією. Повертаючись до концепції Дерріди, не важко помітити, що окрім явних постструктуралістських проявів і, взагалі-то, дуже чіткої симптоматики зруйнування традицій у культурі та переходу культури в ситуацію постмодерну, ми повинні згадати й те, що Дерріда ж реалізує й ще одну позицію. Вона ґрунтується на мистецтві постмодерну, а точніше на мистецтві авангарду. Оскільки ціла низка художників та літераторів в оточенні Дерріди, з якими він інтенсивно спілкувався, – це саме ті художники, які скидають канони класичного авангарду й переходять до стану іншого, очевидно, саме цей стан і має назву постмодерн.

У даному випадку Дерріда прагне до деякого об'єднання, адже в підґрунті думки як такої стоїть зовсім не рацію, за Деррідою, а стоїть метафора. Метафора як можливість виразити одне через інше, ніколи не опускаючись до інваріантного смислу. «Метафора не підкоряється класичним опозиціям понять, скоріше, самі ці опозиції з неї походять. фактично ніякий дискурс не може обійтись без метафори, .ми повсюди бачимо те, що можна назвати метафорами метафор» [1]. Тому культура є царство й буття метафори. Саме вони, що переходять одна в одну, породжують саморух культури, але також і саморух сприйняття реципієнтів, які занурені та перебувають у цій культурі.

Висновки

Звідси, у Дерріди виникає новий синтез філософії та літератури, і, власне, у філософській творчості він реалізує цей принцип, адже в найвідоміших його працях ми ніколи не знайдемо в нього жорстких або системних розмірковувань у дусі звичайно ж не Гегеля, але навіть і не Хайдеггера. Адже останній при всьому своєму прагненні до неологістики мови й радикального скидування традиційної філософської термінології, тим не менше, у своїх основних працях був послідовним та жорстко логічним. Дерріда – це новий стиль філософії і це взагалі новий стиль культури. Ми можемо виявити наслідки цього стилю в цілому роду філософів, які вже відносяться до класиків постмодерну. Однак цікаво, що один з найзапекліших опонентів Дерріди, мається на увазі Делез, тим не менше, за своєї стилістики, робить те ж саме, що робить Дерріда. Це – інша філософія. А філософія стає іншою тільки в тому разі, коли настає інша культура, і не випадково тому класики постмодерну в різних стилях, опонуючи один одному, іноді доходять цілком протилежних умозаклучень, творять інший стан культури з одного боку, з іншого боку, – з безпомилковою точністю, що часом викликає захоплення, діагностують ще нікому невідомий стан культури. Можливо, хворобливий, а може бути, навпаки – такий, що проривається до оновлення.

Список використаної літератури

1. Автономова Н. С. Философский язык Жана Деррида / Н. С. Автономова. – М. : Рос. полит. энцикл., РОССМЭН, 2011. – 510 с.
2. Делез Ж. Логика смысла / Ж. Делез. – М. : Раритет ; Екатеринбург : Деловая книга, 1998. – 480 с.
3. Деррида Ж. Позитии / Ж. Деррида. – М. : Академический проект, 2007 – 160 с.
4. Деррида Ж. Импликации (беседа с Анри Россом) / Ж. Деррида // Деррида Ж. Позитии / Ж. Деррида. – М. : Академический проект, 2007 – 160 с.
5. Деррида Ж. Семиология и граматология (беседа с Юлией Кристевой) / Ж. Деррида // Деррида Ж. Позитии / Ж. Деррида. – М. : Академический проект, 2007 – 160 с.
6. Лиотар Ж. Состояние постмодернизма / Ж. Лиотар ; пер. с нем. В. В. Библихина. – М. : Институт экспериментальной социологии ; СПб. : Алтейя, 1998 – 160 с.
7. Фихте И. Г. Речи к немецкой нации / И. Г. Фихте. – СПб. : Наука, 2009 – 352 с.
8. Хайдеггер М. Бытие и время / М. Хаудеггер ; пер с нем. В. В. Библихина. – М. : Академический проект, 2011 – 460 с.

REFERENCES

1. Avtonomova N. S. *Filosofskiy yazyk Zhana Derrida* / N. S. Avtonomova. – M.: Ros. polit. entsikl., ROSSMEN, 2011. – 510 p.
2. Delez J. *Logika smysla* / J. Delez. – M. : Raritet ; Ekaterinburg : Delovaya kniga, 1998. – 480 p.
3. Derrida J. *Pozitsii* / J. Derrida. – M. : Akademicheskij proekt, 2007 – 160 p.
4. Derrida J. *Implikatsii (beseda s Anri Rossom)* / J. Derrida // Derrida J Pozitsii / J. Derrida. – M. : Akademicheskij proekt, 2007 – 160 p.
5. Derrida J. *Semiologiya i gramatologiya (beseda s Yuliey Kristevoy)* / J. Derrida // Derrida J Pozitsii / J. Derrida. – M. : Akademicheskij proekt, 2007 – 160 p.
6. Liotar J. *Sostoyanie postmodernisma* / J. Liotar ; per. s nem. V. V. Bibihina. – M. : Institut eksperimentalnoy sociologii ; SPB. : Alteya, 1998 – 160 p.
7. Fihte I. G. *Rechi k nemetskoj natsii* / I. G. Fihte. – SPB. : Nauka, 2009 – 352 p.
8. Хайдеггер М. *Бытие и время* / М. Хаудеггер ; пер с нем. В. В. Биbihина. – М. : Академический проект, 2011 – 460 с.

В.Л.ФИЛИПPOB (кандидат педагогичних наук, професор, ректор)

Луганская государственная академия культуры и искусств, Луганск (Украина)

ДЕКОНСТРУКЦИЯ КУЛЬТУРЫ У ФИЛОСОФЕМАХ ДЕРРИДЫ

В статье автор исследует основные концептуальные положения представителя философии постмодернизма Ж. Дерриды, согласно которой философия – квинтэссенция культуры, характерным признаком которой становится универсальность. Ж. Деррида привносит в философию постмодерна полностью новый принцип, который в авторском варианте имеет название «деконструкция». Философ предлагает принцип деконструкции относительно не только философии, но и культуры. Далее автором прослеживается, как на основе центральных понятий *differanse* и *gramma*, философ приходит к новому пониманию культуры. Согласно взглядам Ж. Дерриды философия как бы растворяется в философемах, которые более свободны, близки эссеистичному рассуждению, в котором допустимы метафоры, ассоциации, аллюзии и все то, что создает живую ткань культуры. Таким образом, концепция Ж. Дерриды – новый стиль философии и культуры.

Ключевые слова: философема, культура, постмодерн, деконструкция культуры, *differanse*, *gramma*.

V.FILIPPOV(candidate of pedagogical sciences, professor, rector)

Luhansk State Academy of Culture and Arts, Luhansk, Ukraine

DECONSTRUCTION OF CULTURE IN DERRIDA'S PHILOSOPHEMES

We can outline a number of problems in philosophy and culture of the 20th century that are diagnosed by Jacques Derrida, among others. According to Derrida's statement, philosophy is a quintessence of culture and is universal in its quintessenciality. Global world presents an increasing interaction among national philosophemes and concepts with the communication inside the philosophical society which is becoming more transparent, getting the quality of penetrability. Philosophy has always had its source in a language, but a language is also a result of philosophical processes. This begets a unique phenomenon that is called philosophical idiom. As a matter of fact, it sets the limit for translation of certain philosophical system into another philosophical system's language, shaped in a different way. Derrida talks about a nationalism in philosophy and some strange paradox that takes place in the interaction of regional and universal philosophies. Basically, he appeals to the state of culture in the 90-s, the culture, undoubtedly, globalized already at that time. We can call it a regional isolation, but it can also be called culture's attempt to save certain identity and not lose its self in the endlessly pellucid world. Jacques Derrida contributes to philosophy a completely new principle. In his own words

it is called «deconstruction». Postmodern philosophy has its basis in Heidegger's destruction. This was a central concept for Heidegger himself and we can surely say that postmodern philosophy moves from Heidegger's destruction to Derrida's deconstruction. Actually, Derrida has his own way of applying deconstruction principle not only to philosophical systems, but also to the culture itself. There has been a certain central concept in philosophy for centuries. It could be spirit, substance, logos, etc. This kind of concept always was a backbone principle, a logical center. This is exactly the kind of concept Derrida protested against. Calling it logocentrism, Derrida uses his deconstruction method and the main key to deconstruction method, differance, to oppose it. Derrida's task is to remove that strict structural systematicity and turn attention to the primordial word. It is so called gramma, one more term of Derrida. Philosopher talks about writing, about the status of writing in the culture. That's where gramma originates from. It means not simply a word, but a written word. It's clear that culture as a certain unity of written words is, firstly, completely textual, and, secondly, textual infinitely. Systematical philosophy almost dissolves in philosophemes. When we're talking about a philosophical system we always mean a certain strict construction in which one proposition is necessarily a result of another proposition. That way we receive a more or less closed construction. When we're talking about philosophemes we imply much more freely organized discourses, which are also aesthetical. Such kind of discourse allows metaphors, associations, allusions and everything that is a part of vital culture's tissue, not necessarily using philosophical terms. This is a kind of philosopheme postmodernism is attracted to. It is in harmony with the state of culture it has been functioning in, it is also reproducing it. As far as philosophemes, unlike philosophical systems, have a huge area of interpretation chances, this area can be a field of different points' of view confrontation. We need to say that not any of them is trying to be abundantly legitimate. Philosophy must move from strict systematicity to philosophemes, because any philosopheme isn't legitimate at all from power's point of view. Philosopheme is free in its core and, generally speaking, liberates philosophy from universal methodology. Jacques Derrida established a new style in philosophy and, generally, a new style in culture. We can see a lot of consequences of this style's influence on many philosophers who are now considered to be the classics of postmodern philosophy.

Key words: philosopheme, culture, postmodernism, deconstruction of culture, differance, gramma.

*Стаття надійшла до редколегії 20.03.14
Прийнята до друку 25.03.14*